

Täysistunto

Torstai 12.1.2023 klo 16.00—17.59

4. Lakialoite laiksi vaalilain 88 §:n muuttamisesta

Lakialoite LA 60/2022 vp Jenna Simula ps ym.

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Avaan keskustelun. Edustaja Simula, olkaa hyvä, esittelypuheenvuoro.

Keskustelu

17.19 Jenna Simula ps (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuvitellaanpa ehkä hullultakin kuulostava skenaario, että joukko tunnettuja poliitikkoja, vaikkapa pääministeri Sanna Marin ja kansanedustaja Jussi Halla-aho, siirtäisi kirjansa ennen kunta- ja aluevaaleja eri kuntaan kuin missä he ovat siihen asti asuneet muuttamatta kuitenkaan kyseiseen kuntaan lainkaan asumaan. Väestötietojärjestelmän mukaan näyttäisi siis siltä, että heillä on äänioikeus ja asuinpaikka kyseisessä kunnassa. Tämän jälkeen puolueet asettaisivat nämä henkilöt ehdokkaiksi kunta- tai aluevaaleihin. He saisivat valtakunnallisesti tunnettuina henkilöinä hyvin todennäköisesti vaalivoiton ja muuttaisivat täysin vaalituloksen, keikauttaen lopputuloksen aivan toisenlaiseksi kuin mitä se olisi ollut ilman heidän ehdokkuuttaan.

Vaalien jälkeen joku tietysti valittaisi hallinto-oikeuteen näiden tunnettujen, yhtäkkisesti paikkakuntaa näennäisesti vaihtaneiden henkilöiden vaalikelpoisuudesta, ja oikeus päättäisi, ettei vaalikelpoisuutta ole ollut, sillä ehdokkaan todellinen asuinpaikka ei ole ollut kyseisessä kunnassa tai hyvinvointialueella.

On totta, että keskusvaalilautakunta arvioi kunkin ehdolle asetettavan vaalikelpoisuuden. On kuitenkin harvinaista, että ehdokkuus evättäisiin, mikäli henkilön kotikunta on väestötietojärjestelmän mukaan se, jossa hän on pyrkimässä ehdolle.

Keskusvaalilautakunnissa annetaan mieluiten päätös oikeuden tehtäväksi, jotteivät he evää ehdokkuutta väärin perustein. Nimittäin se voisi johtaa tarpeeseen toimittaa vaalit kokonaan uudelleen.

Tämänhetkisen vaalilain mukaan asuinpaikan perusteella vaalikelvoton ehdokas siivotaan kyllä pois valtuuston kokoonpanosta, mutta äänät jäävät puolueelle. Perussuomalaiset ja sosiaalidemokraatit tässä skenaariossa voisivat saavuttaa nimekkäillä ehdokkaillaan jopa ykkös- ja kakkospaikkoja paikkakunnilla, joissa eivät samanlaista valta-asemaa muuten saavuttaisi. Paikkaneuvotteluissa se voisi tarkoittaa lisää luottamuspaikkoja lautakun-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 148/2022 vp

tiin, hallitukseen ja lisäksi valtuuston puheenjohtajuutta tai jopa ykköspaikan saavutetaan hallituksen puheenjohtajuutta eli merkittävää valtaa kunnassa tai hyvinvointialueella.

Tämänhetkisen lain mukaan skenaario olisi täysin mahdollinen, joskaan ainakaan me perussuomalaiset emme tällaisiin kepulikonsteihin ole syyllistyneet, eikä sellaisia suunnitelmia todellakaan myöskään ole, mutta ymmärtänne esimerkkini.

Arvoisa puhemies! Lakialoitteessani pureudutaan nimenomaan vaalikelvottomuuteen asuinpaikan perusteella ja ehdotetaan, että tosiasiallisesti kunnan tai hyvinvointialueen ulkopuolella asuvan ehdokkaan saamat äänet mitätöitäisiin puolueelta, vaaliliitolta tai yhteislistalta, mikäli oikeus siis toteaisi henkilön vaalikelvottomaksi tällä perusteella.

Mitätöinti ei koskisi tapauksia, missä ehdokas esimerkiksi menehtyy kesken vaalien, eikä sellaisia tapauksia, joissa oikeus toteaa vaalien jälkeen esimerkiksi viranhaltijana toimivan henkilön vaalikelvottomaksi. Lakimuutos lisäisi puolueiden ja valitsijayhdistysten vastuuta asettamisestaan ehdokkaista siten, että ehdokkaan taustat ja asuinpaikka todella selvitetäisiin, eikä lakimuutoksen myötä tulisi myöskään houkutusta asettaa epäkelvoja ehdokkaita listoille.

Kotipaikkakunnallani Oulussa viime kuntavaaleissa syntyi tilanne, jossa vihreiden listoilla oli tosiasiaa ulkomailla jo vuosikausia asunut henkilö ja jonka hallinto-oikeus totesi vaalien jälkeen vaalikelvottomaksi. Hänen keräämänsä äänet jäivät kuitenkin vihreille, mikä vaikutti kokonaisvaalitulokseen, valtuuston kokoonpanoon ja paikkaneuvotteluihin. Puolue sai yhden valtuutetun enemmän kuin se olisi ilman kyseisen henkilön äänimäärää saanut. Itse asiassa tässä tapauksessa vain murto-osa henkilön saamasta äänimäärästä ratkaisi vaalit vihreiden eduksi.

Arvoisa puhemies! Tämä porsaanreikä vaalilaissa tulee tukkia, ja lakialoitteeni pohjautuu juuri tällaisten vääristyneiden tilanteiden välttämiseen ja väärinkäytösten estämiseen. Vaalit ovat tutkimusten mukaan yhä enenevässä määrin henkilövaaleja, joten ei voida automaattisesti olettaa, että vaalikelvottomaksi todetun henkilön äänet olisivat välttämättä tulleet kyseiselle listalle muutoin lainkaan. Pelko äänten mitätöinnistä saisi puolueet toimimaan jo ehdokasasettelussaan vastuullisemmin.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia esittelystä. — Edustaja Koponen, Ari, olkaa hyvä.

17.24 Ari Koponen ps: Arvoisa puhemies! Vaalilaissa on tosiaan porsaanreikä, ja edustaja Simulan lakialoite on erinomainen ehdotus sen tilkitsemiseksi. Nykylain mukaan on mahdollista nimetä alue- tai kuntavaaleihin ehdolle valtakunnallisesti tunnettuja henkilöitä keräämään suurta äänisaalista puolueelle, vaikka jälkepäin todettaisiin, etteivät henkilöt olleetkaan vaalikelpoisia asuinpaikkansa perusteella. Kuulimme tästä äsken Oulun esimerkin, en lähde sitä toistamaan. Tämä selkeästi todennettu epäoikeudenmukaisuus on meidän kansanedustajien vastuulla korjata. Kiitos vielä hyvästä lakialoitteesta.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Reijonen, olkaa hyvä.

17.25 Minna Reijonen ps: Arvoisa herra puhemies! Olihan tuo aika mielenkiintoinen esimerkki, minkä edustaja Simula kertoi, että tosiaan Oulussa oli vihreiden ehdokkaana ollut henkilö, joka onkin ollut asumassa ulkomailla ja keräsi sitten niitä ääniä siellä vaalissa, ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 148/2022 vp

se vähän niin kuin väärästi sitä tulosta — niin aikamoinen porsaanreikä. Totta kai tämmöinen pitäisi ehdottomasti estää, että jatkossa ei tätä tapahdu.

Itse olisin kyllä myös sitä mieltä, että tässä vaalilaissa on monenlaista muutakin tammöistä, mitä voitaisiin kyllä korjata. Esimerkiksi kun noita vaaliliittoja solmitaan, niin olisi se kyllä oikeus ja kohtuus, että ne vaaliliitot ilmoitettaisiin etukäteen ennen vaaleja. Ainakin tuolla Pohjois-Savossa ja Kuopiossakin kun on monasti käynyt niin, että vaaliliittoja ei ole tiedetty ennen vaaleja, on pidetty vaalit, ja sitten vaaliliitot tehdään vaalien jälkeen ja sumplitaan, mikä on itse kullekin edullisin, niin sitä ei välttämättä sitten aina äänestäjä tiedä, että mitä puoluetta äänestää, sillä hän voi myös samalla antaa äänen ihan toiselle puolueelle, vaikka ne ajatusmaailmat eivät olisikaan lähellä toisiaan. Että jotenkin toivoisin, että jossain vaiheessa tulisi semmoinen laki, joka velvoittaisi, että vaaliliitot ilmoitettaisiin etukäteen. Äänestäjän oikeusturvaahan se olisi.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan.